

آرش شافعی گروه فرهنگ هنر

سال ۱۴۳۲ سالی بود سرشار از حوادث مختلف و رویدادهای تلخ و شیرین. در این میان دست مرگ هم در کار بود و از میان هنرمندان و چهره‌های فرهنگی در حوزه‌های مختلف عزیزی را از میان ما برد که هرکدام از آنها، وزن و جایگاهی داشتند و در حافظه دوستداران هنر و فرهنگ در ایران و جهان ماندگار خواهند بود. اگر به اعتبار پرمخاطب بودن سینما، سراغ این حوزه برویم، با فهرستی بلند از نام‌های بزرگ در سینمای ایران و جهان روبه‌رو می‌شویم که در این سال رخت از جهان بستند و به سرای دیگر کوچ کردند. همان روزهای نخست سال، بعد از مدتی بیماری دامنه‌دار، رضا داوودنژاد، بازیگر سینما و تلویزیون ۱۳ فروردین در سن ۴۳ سالگی درگذشت. او به عنوان فرزند علیرضا داوودنژاد، کارگردان سینما در مجموعه‌ای قابل ذکر از آثار سینمایی چون مصائب شیرین، کلاس هنریشگی، هوو، بچه‌های ید، لامینور و... و نیز مجموعه‌های تلویزیونی پشت‌کنکوری‌ها، باغچه‌مینو، زندگی به شرط خنده و... بازی کرده بود.

آثار صدهایی که رفتند

یکم مرداد خبر درگذشت سعید راد، بازیگر سینما و تلویزیون در سن ۷۹ سالگی دوستداران هنر را در ایران در اندوه فروبرد. او که هنرپیشه‌ای جنتلمن و ورزشکار بو، بعد از حدود یک سال تحمل عوارض ناشی از زمین خوردگی و بعد از چند عمل ناموفق سرانجام درگذشت.

از جمله به یادماندنی‌ترین نقش آفرینی‌های سعید راد در سینمای ایران می‌توان به بازی‌هایش در «دوئل» احمدرضا درویش، «خدا حافظ رفیق» به کارگردانی امیر نادری، «صادق کرده» اثر ناصر تقوایی، «سفر سنگ» و «خط قرمز» به کارگردانی مسعود کیمیایی، «عقاب‌ها» ساخته ساموئل خاچیکیان و «چ» به‌کارگردانی ابراهیم حاتمی‌کیا اشاره کرد. ضمن این‌که او در کارنامه بازیگری خود نقش آفرینی در چند سریال ازجمله «یکلذخت»، «سرزمین مادری» و «در چشم باد» را هم داشت.

روز ۳ دی یکی از برجسته‌ترین و قدیمی‌ترین چهره‌های تئاتر، سینما و تلویزیون و به‌ویژه هنر گفتارگردانی یعنی ژاله علو در سن ۹۷ سالگی درگذشت. فعالیت هنری او از سال ۱۳۲۷ با ورود به رادیو آغاز شد. از جمله سریال‌های تلویزیونی با بازی این هنرمند، می‌توان به امیرکبیر، گرگ‌ها، وزیر مختار، روزی روزگاری، آوای فاخته، همسران، سرزمین من و تفنگ سر بر اشاره کرد. همچنین او در فیلم‌های سینمایی بسیاری بازی کرده که از

جمله آنها می‌توان پنجره (جلال مقدم)، طوقی (علی حاتمی)، داش اکمل (مسعود کیمیایی)، جنگ نفتکش‌ها (محمدرضا بزرگ‌نیا)، آدم‌برفی (داوود میرباقری)، بری (داریوش مهرجویی)، روز واقعه (شهرام اسدی) و مهمان مامان (داریوش مهرجویی) را نام برد اما درگذشت خانم علو، تنها ضربه سختی نبود که در این سال به هنر دوبله (گفتارگردانی) وارد آمد. روز ۳۰ بهمن ایرج رضایی گفتارگردان باسابقه کشور که با گفتارگردانی سریال ارتش سری و کارتون معاون کلانتر شناخته می‌شد، در ۸۹ سالگی درگذشت.

اما مرگ منوچهر والی‌زاده در نخستین روز اسفند در ۸۴ سالگی ضربه سخت دیگری بود که به این هنر وارد شد. او در طول چندین دهه فعالیت هنری به‌جای بسیاری از مشاهیر سینمای جهان از جمله تام هنکس، جان تراولتا، تام کروز، هریسون فورد، نیکلاس کیج، جیم کری، ویل اسمیت، ادی مورفی و الویس پریسلی صحبت کرده بود و صدای جوان، پرتنین و زنده‌اش به بخشی از خاطرات مردم ایران تبدیل شده است. در روز ۲۰ شهریور پری صابری یکی از مهم‌ترین چهره‌های تأثیرگذار در هنرهای نمایشی ایران پس از بیش از ۷ دهه فعالیت هنری مؤثر، درگذشت. صابری به بهره‌مندی از گنجینه ادبی زبان فارسی و تبدیل‌کردن آن به آثار نمایشی علاقه زیادی داشت و چندین نمایش براساس متون کهن نوشت و اجرا کرد. رضا شیخی، فیلمبردار سینمای ایران (در ۱۱ اردیبهشت)، سید علی‌اکبر طوفان پناه بازیگر قدیمی سینما در ۲۶ اردیبهشت، زهرا خوشکام بازیگر قدیمی سینما و همسر علی حاتمی (در ۲۸ اردیبهشت)، مرتضی اردستانی بازیگر و چهره‌پرداز (در ۸ خرداد)، فتح‌الله طاهری بازیگر و تعزیه‌خوان (در ۱۹ مرداد)، هوشنگ حریرچیان بازیگر تئاتر و سینما که در سریال‌هایی چون پژمان ساختمان پزشکان، تفنگ سریر و هشت‌بهشت بازی کرده بود (در ۳۰ مرداد)، حسین خانی‌بیک بازیگر سینما، تئاتر و سریال‌های مختارنامه، شب دهم و روزگار جوانی (در ۳۰ مرداد)، زهره حمیدی، بازیگر مجموعه‌های تلویزیونی ازجمله شوق پیروز، خوش خیال، کارآگاه، بهشت گمشده، من و شارمین، ترکس، دردسر والدین (در ۴ شهریور)، جلیل شعبانی، تهیه‌کننده سینما (در ۱۲ مهر)، حسین توشه، بازیگر باسابقه سینما، تلویزیون و تئاتر (در ۱۱ آذر)، شهرام میراب اقدام مستندساز (در ۳۰ دی) و کبری حسن‌زاده اصفهانی (اشرف سادات) بازیگر فیلم‌های مرهم و کلاس هنرپیشگی (در ۲۰ اسفند) دیگر چهره‌های سینمایی بودند که در این سال از دست رفتند.

آثار سال مرگ غول‌ها

سینمای جهان نیز در این سال چند چهره مهم و سرشناس را از دست داد؛ یکی از آنها آلن دلون از مهم‌ترین بازیگران تاریخ سینما بود که در روز ۲۸ مرداد در ۸۸ سالگی در خانه‌اش در منطقه دوچی فرانسه چشم از جهان فروبست. آلن دلون با کوله‌باری از تجربه‌های سینمایی موفق و همکاری با بسیاری از مشهورترین کارگردان‌های سینمای جهان، در فیلم‌های تأثیرگذار و ماندگاری چون ظاهر نبش، سامورایی، یوزپلنگ، شادی زندگی، کسوف، روکو و برادرانش، موج نو، آقای کلاین و دسته سیسیلی‌ها بازی کرد. همچنین مرگ دیوید

لینچ، سینماگر بزرگ و صاحب سبک معاصر روز ۲۷ دی در ۷۸ سالگی یکی از رویدادهای مهم این سال بود. او که عاقبت قربانی عشق ترک‌نشدنی خود به سیگارکشیدن شد، در طول زندگی حرفه‌ای‌اش فیلم‌های مهمی چون مرد فیل‌نما، در قلب وحشی، بزرگراه گمشده و جاده مال‌هاند را ساخت. از چهره‌های سینمایی دیگری که امسال کارنامه هنری‌شان به همراه دفتر زندگی‌شان بسته شد می‌توان به لوران کاتته، فیلمساز برجسته فرانسوی و کارگردان فیلم کلاس برنده نخل طلای کن در سال ۲۰۰۸ (در ۵ اردیبهشت)، برنارد هیل بازیگر فیلم ارباب حلقه‌ها (در ۱۷ اردیبهشت)، ایان گلدر بازیگر نقش کوان لنیستر در سریال بازی تاج و تخت (در ۱۹ اردیبهشت، دونالد سالترنل بازیگر فیلم‌هایی همچون بازی‌های گرسنگی و برنده دو جایزه گلدن گلوب (در اول تیر)، رابرت تاون نویسنده فیلمنامه فیلم محله چینی‌ها و برنده اسکار (در ۱۲ تیر)، شلی دووال، هنرپیشه آمریکایی و بازیگر فیلم درخشش ساخته استنلی کوبریک (در ۲۳ تیر)، مگی اسمیت بازیگر برنده دو اسکار (در ۶ مهر)، تونی تاد، بازیگر آمریکایی فیلم‌های پلیتون، مقصد نهایی، صخره و کندی من (در ۱۹ آبان)، مارشال بریکمن برنده اسکار به‌خاطر فیلمنامه «آنی‌هال» وودی آلن (در ۱۲ آذر)، اولیویا‌هایس بازیگر فیلم‌هایی چون رومئو و ژولیت و کریسمس سیاه (در ۸ دی) و جین هکمن بازیگر فیلم‌های ارتباط فرانسوی، ناخوشوده و می‌سی‌سی‌بی می‌سوزد (در ۱۰ اسفند) اشاره کرد.

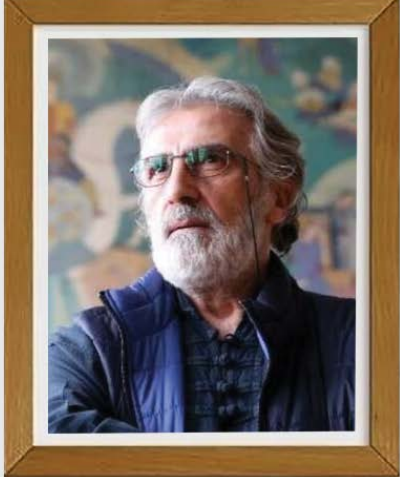
آثار شهرویر تلخ ادبیات

دوستداران ادبیات فارسی، شهرویر امسال مورد هجوم خبرهای تلخ واقع شدند و در فاصله کوتاهی چند چهره مهم شعر، داستان و ادبیات فارسی را از دست دادند. در روز ۹ شهریور، دفتر زندگی محمدعلی بهمنی، شاعری که توانست در قالب سنتی غزل تحت تأثیر نیما، تحولی ایجاد کند، بعد از یک دوره بیماری و بر اثر ضایعه ناشی از سکنه مغزی در سن ۸۲ سالگی بسته شد. آنهایی که زمان انتشار مجموعه «گاهی دلم برای خودم تنگ می‌شود» را به یاد می‌آورند، می‌دانند که غزل‌های بهمنی چگونه توانست جریان‌ساز شود و به سرعت مقلدان بسیاری پیدا کنند. بهمنی نه تنها در غزل، بلکه در ترانه نیز چهره مهمی بود و بسیاری از ترانه‌هایش را خوانندگان قبل و بعد از انقلاب خوانده‌اند. هنوز ۱۰ روز از درگذشت بهمنی نگذشته بود که شاعر و ترانه‌سرای پیشکسوت دیگری، با کلمات خداحافظی کرد؛ استاد علیرضا طبایی در روز ۱۹ شهریور درگذشت. در دوازدهم همین ماه، دکتر جلیل تجلیل، استاد

ادبیات دانشگاه، مصحح معیارالاشعار خواجه نصیرالدین طوسی و مترجم الغدیر علامه امینی و اسرارالبلاغه عبدالقاهر جرجانی درگذشت و این ماه تلخ سرانجام با درگذشت محمود حکیمی، داستان‌نویس و پژوهشگر ادبی به پایان رسید. علاوه بر این شخصیت‌ها، ادبیات ایران در این سال چهره‌های ارزشمند دیگری را از دست داد که از آن جمله می‌توان به این نام‌ها اشاره کرد: پرویز بابایی، مترجم و نویسنده (در ۱۹ فروردین)، محمود مدبری، پژوهشگر، لغت‌شناس و مصحح (در ۲۳ فروردین)، محمدعلی علومی، داستان‌نویس، پژوهشگر و طنزپرداز (در ۱۷ اردیبهشت)، نیلوفر امرایی مترجم و روزنامه‌نگار (در ۵ خرداد)، مونا علی‌مددی، استاد زبان و ادبیات فارسی (در ۵ خرداد)، منوچهر حسن‌زاده مدیر انتشارات مروارید (در ۲ تیر)، محمدتقی غیائی، منتقد ادبی و مترجم ادبیات فرانسوی (در ۷ مرداد)، ناصر جلیلی شاعر (در ۱۵ مرداد)، محمدرضا محمودزاده شاعر و پژوهشگر (در ۱۸ مهر)، فرزین غفوری پژوهشگر و عضو هیأت علمی فرهنگستان زبان و ادب فارسی (در ۶ آبان)، فریدون داوری شاعر (در آذر)، منصور یاقوتی داستان‌نویس (در ۸ دی)، جلال متینی، رئیس اسبق دانشگاه فردوسی و شاهنامه‌پژوه (۳۰ دی)، آیت‌الله سیدمرتضی مستجاب‌الدعواتی شاعر و خوشنویس (در ۳۰ بهمن)، پرویز مسجدی داستان‌نویس (در ۱ اسفند)، عبدالرضا فریدزاده شاعر و نمایشنامه‌نویس (در ۳ اسفند) و تورج رهنما، مترجم، شاعر و پژوهشگر (در ۲۱ اسفند).

آثار ادبیات جهان سه چهره بزرگ را از دست داد

در این سال داستان زندگی چندین چهره مهم ادبیات داستانی جهان بسته شد که شاید مشهورترین‌شان پل آستر، نویسنده آمریکایی باشد که همه او را با سگانه نیویورک می‌شناخند. آستر ۱۱ اردیبهشت در سن ۷۷ سالگی و بر اثر سرطان ریه درگذشت. نخستین کتابش اختراع انزوا در سال ۱۹۸۲ منتشر شد اما انتشار «شهر شیشه‌ای» در سال ۱۹۸۵ که نخستین جلد از سگانه نیویورک بود، او را به نویسنده‌ای مشهور تبدیل کرد که سه دهه در صدر ادبیات جهان قرار داشت. جهان ادبیات هنوز از شوک مرگ پل آستر خارج نشده بود که در ۲۴ اردیبهشت خبر فوت آلیس مونرو، داستان‌نویس شهیر کانادایی منتشر شد. او که از مهمترین نویسندگان داستان کوتاه جهان محسوب می‌شود، در طول زندگی ادبسی خود

جام جم

فرهنگ

۵

CULTURE

سه‌شنبه ■ ۲۸ اسفند ۱۴۰۳ ■ شماره ۷۰۰۹

فرامرز رستمی هنرمند پیشکسوت موسیقی خراسان شمالی (در ۲۳ مهر)، سید احمد مراتب از خوانندگان پیشکسوت موسیقی ایرانی (در ۴ آذر)، ابراهیم شه دوستی خواننده هرمزگانی ترانه «سیاه زنگی» (در ۱۰ آذر) و علی‌اکبر رحیمی، خواننده و ردیف‌دان (در ۱۴ اسفند).

آثار نام‌های دیگر

در یادکرد درگذشتگان این سال باید از نام‌های ارجمند دیگری هم یاد کرد.

در حوزه هنرهای تجسمی چهره‌های از دست رفته این سال عبارتند از: مرتضی کاشی‌تراش اصفهانی، یکی از آخرین بازماندگان هنر سنتی کاشی‌کاری ایران (در ۲۰ اردیبهشت)، هادی جمالی تصویرگر و هنرمند نقاش (در ۱۶ خرداد)، فرهاد مشیری هنرمند نقاش (در ۲۷ تیر)، مصطفی غیاث، هنرمند پیشکسوت معرق سنگ (در ۶ مرداد)، هاشم بدری هنرمند نقاش (در ۹ مرداد)، سیراک ملکینیان هنرمند نقاش (در ۲۶ مرداد)، حبیب‌الله آیت‌اللهی نقاش و پژوهشگر (در ۱۷ مهر)، مصطفی اسداللهی هنرمند پیشکسوت گرافیک (در ۱۸ مهر)، محمدحسین عطاریچیان هنرمند نام‌آشنای خوشنویسی شکسته (در ۱۵ آبان)، صادق بربرانی گرافیس‌ت پیشکسوت ایرانی (در ۱۶ بهمن)، علی رئیس شقاقی از هنرمندان باسابقه عکاسی (در ۱۱ اسفند) و زنده‌یاد داود احمدی مونس (آرپوین) کارتونیس‌ت و طراح (در ۱۱ اسفند). در حوزه معماری و میراث فرهنگی هم حمیدرضا ریاضی باستان‌شناس پیشکسوت میراث فرهنگی (در ۲۷ خرداد)، فرهاد نظری کارشناس میراث فرهنگی و رئیس دبیرخانه کمیته ملی حافظه جهانی ایران (در ۳۱ خرداد)، پروفسور هشیار نوشین معمار و طراح سازه استادیوم تختی (در ۱۶ مهر) و فرهاد فرهی معمار پیشکسوت (در ۲۱ مهر) روی در نقاب خاک کشیدند.

برش

+

سالی تلخ برای ما رسانه‌ای‌ها

اماسالی که‌گذشت، برای ما رسانه‌ای‌ها و به‌خصوص ما اعضای تحریریه روزنامه جام‌جم سال تلخی بود. در این سال چند چهره جوان و پیشکسوت رسانه‌ای از میان ما رفتند که یکی از آنها زینب علییوبرطهرانی خبرنگار جوان، حرفه‌ای و مهربان گروه رسانه جام‌جم بود. او که چندسالی درگیر بیماری کلیوی بود، روز ۲۶ آبان در تحریریه روزنامه دچار مشکل تنفسی شد و متأسفانه همان روز رفتن زودهنگامش، همکاران و دوستانش را در اندوه و بهت فرو برد. در این روزها که با ماه مبارک رمضان شب‌های دعا همراه‌است، برای شادی روح او و همه رفتگان این سال دعا می‌کنیم. از دیگر حوادث تلخ برای رسانه‌های کشور درگذشت سیدوحید عقیلی، روزنامه‌نگار و استاد دانشگاه بود که هفتم خرداد پس از یک دوره بیماری در ۶۶ سالگی درگذشت. او علاوه بر سال‌ها تدریس در رشته‌های علوم ارتباطات و مطالعات رسانه، در روزنامه تهران‌تایمز در حوزه‌های مختلف فعالیت کرد و سردبیر مجله رسانه و مدتی مدیر روزنامه فرهیختگان بود. همچنین در روز ۸ مرداد سیدمحمدصفی‌زاده، صاحب‌امتیاز گروه نشریات ابرار دار فانی را وداع گفت. او از اعضای اولیه حزب جمهوری‌اسلامی‌و‌ازمدیران‌پرسابقه کشور بود و در حوزه‌های مختلفی فعالیت کرد و در دوره مدیریت او، گروه نشریات در دورانی طولاتی در مطبوعات کشور حضوری درخشان داشت. رسانه‌ای‌ها در این سال چندین‌بار داغدار شدند؛ مجید فروغی، روزنامه‌نگار و فعال رسانه (در ۲۳ فروردین)، منصوره قدیری جاوید خبرنگار ایرنا (در ۲۰ آبان)، مهدی علیرضایی خبرنگار گروه اجتماعی خبرگزاری تسنیم (در ۱۸ آذر)، حسین محمدیانی خبرنگار و منتقد تئاتر (در ۷ دی)، محمود هیدچی خبرنگار پیشکسوت ایرنا (در ۱۰ بهمن) و شاپور عظیمی منتقد سینما (در ۲۸ بهمن).

سافران ۱۴۰۳